

Gratia

Gratia nisi gratis est, non est gratia
"Om nåden inte är gratis, är det ingen nåd"
Augustinus

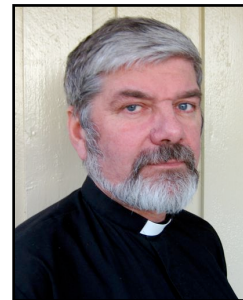
Kyrkoblاد – Evangelisk – lutherska bekännelsekyrkan
Kirkeblad – Den Evangelisk lutherske bekjennelseskirke
Nr 2. 2012 årgang.16

Foto: G.R.Hj.

Lov og evangelium.

Asbjørn Hjorthaug

GRATIA

Utgis av:
Den Evangelisk
Lutherske Bekjennelseskirke/
Evangelisk-lutherska bekvännelsekyrkan

Ansv.red.Gunnar Edwardsson,
Redaksjonssekretær:
Gunnar Hjorthaug
gunnar.hjorthaug@tele2.no

Kirkestyret:

Asbjørn Hjorthaug, formann/ordf.
Gunnar Edwardsson, sekr./sekr
Jan-Erik Andersson, kasserer/kassör
Tlf: 0431/430165,
Åke Malander.
Nils Svensson.
Kirkestyrets adr: Rugdeveien 3
N-1823 Knapstad. Tlf/fax: 69 92 11
32
Kyrkans sv. bankgironr 5633-5136
Kirkens no.bankkontonr.
1135.10.53102

Menigheter/Församlingar:

S:t Matteus ev luth förs., Uppsala

Kh Åke Malander,
Åkerlänna 40
S-743 71Björklinge,
Tlf/fax 018/356140/356235
ake.malander@telia.com

S:t Johannes ev luth förs., Yxenhult

Kh Gunnar Edwardsson,
Fågelsångsv.14
S-341 31 Ljungby,
Tlf/fax 0372/62952
gedwardsson@telia.com

S:t Andreas ev.luth förs., Skellefteå

Kh Gunnar Byström,
Fäbodgatan 34, S-931 56 Skellefteå,
Tlf/fax 0910/35008
bystrom@torpet.ac

Den lutherske menighet, Knapstad

Mprest Asbjørn Hjorthaug
Rugdeveien.3 N-1823 Knapstad
Tlf/fax 69 92 11 32
asbj.hjorthaug@c2i.net

"Ikke noe menneske blir rettferdig for Gud på grunn av gjerninger som loven krever. Ved loven lærer vi synden å kjenne." Rom 3,20

"For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for alle som tror, jøde først og så greker." Rom 1,16

Her er to viktige vers fra Romerbrevet som lærer oss forskjellen mellom loven og evangeliet.

Å skille rett mellom lov og evangelium er å være en kristen. Men det å være en kristen er vel først og fremst det å tro på Kristus? Det er rett, men troen på Kristus forutsetter at du har mistet troen på deg selv. Det er ikke plass til både troen på at du selv er av verdi for Gud, samtidig som du tror at Jesus som har gjort alt for deg. Det handler om "troen alene". Jesus Kristus er veien, sannheten og livet. Uten han er jeg forlatt. Ingen kan bli rettferdig for Gud på grunn av gjerninger. Årsaken er at vi er syndere tvers igjennom fra unngangelsen av. Av naturen har vi ingen fri vilje til å velge det gode og gjøre det gode. Det naturlige er at vi gjør det onde og velger det onde. Isteden for å komme til Gud vår far, flykter vi vekk fra Gud vår far. Av naturen er vi blinde og døde. I forholdet til Gud dør vi. "Dere var en gang døde på grunn av deres misgjerninger og synder." Ef 2,1

For å vekke oss opp bruker Gud sin hellige lov. Den forteller i detalj hva vi skal gjøre og ikke skal gjøre. Loven forteller oss hvor dårlig det står til med oss. Den viser oss hvor fattige, elendige og håpløse vi er av oss selv. Gud tåler ikke synd, og den som synder skal dø den evige død. Loven kan heller ikke gi oss noen krefter eller muligheter til å rette opp skaden. Den bare viser oss vår tragiske situasjonen. Loven sier og gjør det samme som den ubarmhjertige medtjener: "Han grep fatt i ham, tok strupetak på ham og sa: Betal det du skylder!" Matt 18,28. Men vi har ikke noe å betale med.

Et menneske som blir utsatt for lovens angrep kan ikke gjøre noe annet enn å rope ut som Paulus: "Hvem skal fri meg fra dette elendige menneske?" Eller som tollereren i tempelet: "Gud vær meg synde nådig!" Da kommer Den hellige Ånd med evangeliet, med Kristus og sier «Vær frimodig, sønn, dine synder er tilgitt.» Matt 9,2 Den store forskjellen mellom lov og evangelium er at evangeliet ved siden av å fortelle at Jesus Kristus døde for deg og betalte for alle dine synder, også har skaperkraft i seg slik at du får et nytt menneske som tror det du hører. Det skjedde da du hørte evangeliet første gang i dåpen. Da fikk du troen som en gave.

Evangeliet er sannelig en Guds kraft til frelse. Luther sier at: *Forkynnelsen av syndenes forlatelse i Jesu Kristi navn, det er evangeliet.* Derfor trenger vi hele tiden å høre Guds ord for at troen skal være levende og sterk. Men samtidig bærer vi på vårt gamle menneske som ikke har gitt opp håpet om selv å ha noe å rose seg av. Derfor trenger vi loven som holder oss på plass og på denne måten jager oss til Kristus.

En kristens liv lever mellom lov og evangelium. Den rette forståelsen mellom loven og evangeliet er også nøkkelen til å forstå Guds ord rett. Guds ord taler alltid til oss som lov og evangelium. Guds ord er et nådemiddel som skal bevare oss i troen på vår vandring mot det evige livet. Derfor er det kirkens fremste oppgave å forkynne både loven og evangeliet og samtidig skille rett mellom lov og evangelium.

Lagens første bruk

Själva ordet *lag* säger vad Gud vill att vi ska göra och vad vi ska låta bli, och det gäller inte bara kristna människor utan samhället i stort.

Lagen är på så sätt en *tygel* i Guds styre av världen. Men lagen är även en *spegel*, som gör att vi inser att vi står med skuld inför Gud och behöver en Fräl-sare. Som troende är la-gen för oss en *regel*, som leder oss att inte följa våra egna infall utan rätta oss efter Guds vilja.

Paulus säger i Romarbrevet att människor inte kan ursäkta sin synd med att de inte visste bättre: Det man kan veta om Gud är ju uppenbarat för dem genom de verk som han har skapat; och det som lagen kräver är nedlagt i människans eget hjärta, något som bevisas av samvetets dom (jfr Rom 1:18-19, 2:14-15).

När Kristus en gång blev tillfrågad om vilket som är det främsta budet, svarade han genom att visa till det dubbla kärleksbudet: att älska Gud över allting och sin nästa som till sig själv, ty på dessa två vilar hela lagen och profeterna (Matt 22:37-39). Med *lagen* menar Kristus i detta fall Guds undervisning genom Moses. Den undervisningen är samlad i två stora avsnitt i Gamla testamentet:

Gamla testamentet

Det första finns i 2 Mos 19 fram till 4 Mos 10. Här läser vi om hur folket anländer till Sinai och (a)

de får höra syftet med förbundet: de ska bli ”ett rike av präster och ett heligt folk”, (b) de får de tio budorden och andra viktiga lagar, och (c) de får löfte om Kanaans land och förbundet ingås. Efter detta kommer stadgar om gudstjänsten: tälthelgedomen, offerlagar och lagar som inskräper renhet och helighet. När folket slutligen firat den första påsken bröt de upp från Sinai.

Den andra stora lagsamlingen är 5 Mosebok, dvs. Mose stora tal vid ökentiden slut. Det består av en tillbakablick, sedan en allmänt hållen upprepning av tidigare undervisning och detaljerade lagar i kap. 5-11 och 12:1-26:15, och som avslutande del, en förmaning med löften och hot att hålla förbundet.

Moses lag och andra lagar.

När vi talar om *lag* i betydelsen av rätt och orätt i umgänget mellan människor, så har Moses lag en del gemensamma drag med lagsamlingar från det gamla Främre orienten.

För mer än hundra år sedan hittade franska arkeologer kung Hammurabis lag från cirka 1700 f.Kr., inhuggen på en svart, över två meter hög stenpelare. På en bild högst upp ses kungen själv få uppdraget av solguden, och därunder finns ett företal, följt av ungefär två hundra skilda domsutslag och en efterskrift. Själva lagtexten kan indelas i sådant som rör rättegångar, egendomsbrott, soldater i tjänst, handel, äktenskap, våldsbrott och arbetsrätt. Dessa kungliga rättsutslag kopierades på otaliga lertavlor under de följande 1200 åren, och fick en stor betydelse som hjälpreda i rättsskipning och språkanvändning.

Det är intressant att se att de bibliska lagsamlingarna i 2 Mos 19-24 och 5 Mos 1:1-31:30 har en likartad uppdelning som lagliga förbund i det gamla Främre orienten: De har i allmänhet en inledning som anger syfte och samtidigt ger en tillbakablick; de innehåller ett antal bestämmelser, och till slut uttalas löften om välgång för dem som aktar på stadgan och hot om ofärd för dem som trotsar den. Men likhe-

ten slutar inte med detta: de allmänna lagarna i 2 Mos 21-23 har bestämmelser som ofta direkt motsvarar det som anges i Hammurabis lag.

Här följer några exempel från 2 Mos 21:

Gäldslaveri, dvs. betalning genom arbete, måste vara tidsbegränsat.

Om en dotter överläts i någon form av äktenskap har hon hus-trus rätt.

Misshandel av föräldrar och människorov straffas hårt. Annan misshandel kan gottgöras genom ersättning till den skadade.

Vedergällningens lag ”öga för öga” (21:24-27) kan tyckas grym, men i ett samhälle som saknar det vi kallar allmänt åtal, måste tvister göras upp mellan de inblandade, och då är det viktigt att förbjuda att straff utkrävs i övermått.

Även lagen om den ”stängade oxen” har sin motsvarighet hos Hammurabi.

Det kan tyckas märkligt att argsinta arbetsdjur har fått en egen paragraf i båda lagsamlingarna.

Men om vi tänker oss en liten stad med smala, ringlande gränder, genom vilka arbetsdjuren tas ut på morgonen och hem på kvällen, då kan vi få en föreställning om hur lätt man kunde bli stängad av en argsint oxe. Just på denna punkt finns också en viktig skillnad, ty Mose tillåter att ägaren till oxen betalar böter även om det är ett barn som har stängats ihjäl, men Hammurabis lag kräver att ägarens son dödas – något som förbjuds i 5 Mos 24:16. Också i många andra fall är den bibliska lagen mildare.

Men så är inte alltid fallet. Moses lag lyder: ”Den som slår någon så att han dör ska straffas med döden” (2 Mos 21:12). Någon möjlighet till förlikning genom böter ges inte, ty mord är ett brott mot Gud som skapat människan till sin avbild (jfr 4 Mos 35:31, 1 Mos 9:6).

Det finns alltså skillnader och likheter mellan Moses lag och andra lagar. Utöver de stadgar som hade till uppgift att fostra Israel till att leva som Guds sär-

skilda egendomsfolk (lagar om gudstjänster, offer, föda osv.), så skiljer sig också Israels lag från andra folks lagar på väsentliga punkter: Framför allt är det Gud själv – och ingen kung – som är stiftat lagen. Den är ett uttryck för Guds vilja, och brott mot lagen är alltså synd mot Gud. Moses lag är också oskiljaktigt förenad med historien: tider och platser är angivna – här är det inte bara fråga om en allmän hänvisning till ett gudomligt uppdrag.

Samtidigt vittnar likheten mellan gammal orientalisk lagstiftning och Moses lag om

den tid och det samhälle då båda kom till. Det gäller såväl själva uppställningen av lagen som rena enskildheter, där Mose som vi sett bejakar eller förkastar gängse tillämpning. Vi tänker lätt att lagarna i Bibeln måste vara ensamma i sitt slag – annars kan de ju inte vara givna av Gud.

Men om vi tänker på att lagen som uttryck för Guds vilja är nedlagd i människors hjärtan, så har vi väl anledning att förvänta oss att finna lagar som stämmer överens med de bibliska. I Romarbrevets inledning anklagar inte Paulus människan för att inte känna evangeliet. Det är lagen människan skjuter ifrån sig, och gör det mot bättre vetande.

Evangelium kan ju ingen människa av sig själv tänka ut. Lagen som en *tygel* att hålla folk och samhällen i tukt och ordning finns, Gud vare tack, i all kulturer, nya som gamla, och på den punkten kan vi vänta oss likheter mellan Gamla testamentet och folken runt omkring.

Mats Eskhult

(Moses og lovens stentavler - Fra Dores bildebibel.)

Lagens andra bruk

När vi talar om Guds Ord som lag och evangelium och säger att endast evangelium är det som skänker liv och salighet och att lagen inte kan föra oss till himmelen utan tvärtom bara fördömer oss, eftersom ingen av oss har uppfyllt dess krav, då kan man väl fråga sig: Vad ska vi då ha lagen till, vad är det då för nytta med den?

För det första får vi konstatera att lagen är nedlagd i människans natur; det finns hos alla människor en inneboende kunskap om rätt och orätt, som det framgår av Romarbrevet 2. Det är detta vi kallar den naturliga lagen, och den är mycket viktig. På den grundar sig den världsliga lagstiftningen, och därmed ges också lagens första uppgift: att upprätthålla yttre ordning i samhället.

Men den naturliga lagen för även något annat med sig än bara ett tvångsmässigt avhållande från yttre ogärningar. Det heter ju Romarbrevet 2 att deras samveten både anklagar och ursäktar dem. Den naturliga lagen i förening med den naturliga gudskunskapen som finns i människan leder, enkelt uttryckt, till ett dåligt samvete. I människans innersta finns en insikt att hon är beroende av och ansvarig inför en gudomlig makt. (Låt vara att den s.k. moderna människan gör allt för att förneka och undertrycka denna insikt.) Detta leder människan in på lagreligionernas och laggärningarnas villospar med offer och fromhetsövningar av de mest skilda slag. Det blir så

därför att både den naturliga lagen och den naturliga gudskunskapen är försvagade och fördunklade genom synden och otillräckliga som andliga vägvisare.

Den uppenbarade lagen behöver komma till, och den ger en helt annan bild av människans existentiella situation. Den avslöjar att alla är syndare och att synden är mer än bara en allvarlig skada, den är ett totalt fördärv av hela människan, från hjässan till fotabjället. Genom lagen kommer kännedom om synden: Jag vet att i mig, det är i mitt kött, bor det inte något gott. Och jag syndare ska en dag träda fram inför den helige och rättfärdige Guden! Så har då lagen här den stora uppgiften att driva fram den livsavgörande frågan: Jag arma människa, vem ska frälsa mig från denna dödens kropp? Aposteln Paulus ger svaret: Gud vare tack, genom Jesus Kristus, vår Herre. Jesus säger ju: *Kom till mig, ni alla som arbetar och är betungade, så ska jag ge er ro.* Och det är just detta som är den kristna syndabekännelsens innebörd, att vi tar Jesus på orden och kommer till honom med våra synder för att få ro för våra själar. Därmed har lagen

utfört det vi brukar kalla ”lagens andra bruk”, den har drivit oss till Kristus.

Då behöver väl inte lagen längre predikas för dem som redan är hos Kristus, redan är troende?

Tvärtom! Varje troende står alltid inför den försåtliga frestelsen att gradvis och omärkligt glida över till att börja förtrösta inte endast och uteslutande på Jesus utan även i någon ringa mån på sin kristendom, på sin tro och sitt kristliga leverne – men då vore allt förlorat. Inget, inte det allra minsta orent kan bestå inför Gud och hans rättvisa dom.

Därför måste lagen ständigt få påminna oss om att allt vårt eget är besmittat av synden, att det inte ens hos den mest helgade kristne finns något eget att räkna med. Just därför är vi så noga med att

förkunna **nåden allena**, att det inte får blandas in några laggärningar i rättfärdiggörelsen, på salighetens väg. När lagen har drivit oss till Kristus, då har den gjort sitt, då ska Kristus ensam härskas i vårt samvete, **Kristus allena**. Däremot ska under hela den kristnes liv lagen drivas mot köttet och mana på och styra helgelsen, men då har vi kommit över på dess tredje bruk.

Åke Malander

Lovens tredje bruk

Lov og evangelium har hver sin adresse. Loven peker på oss og våre liv. Evangeliet peker på Jesus, hans liv og død og oppstandelse for oss. Lovens første bruk er ofte kalt den "borgelige". Lovens andre bruk er kalt den "pedagogiske" – "en tuktemester til Kristus". Ved lovens tredje bruk er loven en veiviser for de som tror på Jesus Kristus.

En kristen trenger daglig Guds ord til tukt og trøst. Dette for å holde fast ved troen på Jesus Kristus som sin frelser og stedfortreder. Guds ord blir da også en veiledning til å leve etter Guds vilje.

En kristen stoler helt og fullt på evangeliet, "Av nåde er dere frelst ved tro" Ef. 2,8 - Troen er full tillit til at Jesu død og oppstandelse gjelder for meg.

På dette grunnlag kan en kristen lese de 10 bud og all den veiledning Bibelen gir om det kristne livet. En slik veiledning trenger vi.

Som kristne ønsker vi mer enn noe å leve i pakt med Guds gode vilje som kommer til uttrykk gjennom bud og formaninger. Når vi leser bergprekenen i Matt 5-7, da får vi mange gode råd med oss på veien både for oss selv og våre egne liv og for hvordan vi skal forholde oss til vår neste. Rett nok kommer vi til kort blir fortvilet over at vi ikke lykkes i å følge det Jesus ber oss om. Da virker loven etter sitt andre bruk og driver oss til Kristus

og hans nåde. Men samtidig har vi fått en rettesnor vi skal vandre etter i våre liv. Dette blir lovens tredje bruk. (Matt kap5-7)

"Lev det kristne livet som Kristus har frikjøpt oss til". Bibelen gir formaninger til de kristne for deres trosnivå og forhold til medmennesker og myndigheter. (Matt 22, 36 ff, Ef. 4,1).

Den som tror på Gud, må legge vinn på å gjøre gode gjerninger, skriver Paulus til Titus (Kap.3). Brevene i NT har en "formanende del". Her finner en praktiske råd om hvordan kristne skal leve.

En kristen er kalt til "Et liv i Jesus Kristus" og å være et vitne for han.. Det skjer ved at du går til gudstjeneste og tar del i ord og sakrament. Det kristne livet leves i hverdagslivet i samhandling med andre mennesker: I kontakt med naboer, på skolen og arbeidsplassen. Det kristne livet viser seg i ærlighet, hjelpsomhet, arbeidssomhet, nøysomhet med mer.

«Dersom dere elsker meg, da holder dere mine bud» (Joh 14,15). I misjonsbefalingen fikk disiplene i oppdrag å lære alle å holde alt det han har befalt dem. Det oppdraget står fortsatt ved lag.

"Hustavlen" er et tillegg til Luthers Lille Katekisme. Den utgjør en samling bibelsi-

tater tilpasset ansvar og plikter for prester, verdslig øvrighet og «husstanden».

- Biskoper, sokneprester og predikanter – 1 Tim 3,2-6
- De kristnes plikter overfor sine lærere og sjelesørgere – Luk 10,7; 1 Kor 9,14; Gal 6,6; 1 Tim 5,17f; 1 Tess 5, 12f; Heb 13,17
- Om den verdslige øvrighet Rom 13,1f.4
- Hva undersåttene skylder øvrigheten – Matt 22,21; Rom 13,1.5-7; 1 Tim 2,1f; Tit 3,1; 1 Pet 2,13f
- Til ektemenn – 1 Pet 3,7; Kol 3,19
- Til hustruer – 1 Pet 3,1.6
- Til foreldre – Ef 6,4 (Kol 3,21)
- Til barna – Ef 6,1-3
- Til tjenestegutter og tjenestejenter, daglønnere og arbeidsfolk – Ef 6,5-8
- Til husfedre og husmødre – Ef 6,9
- Til ungdommen i alminnelighet – 1 Pet 5,5f
- Til enkene – 1 Tim 5,5f
- Til alle og enhver – Rom 13,9; 1 Tim 2,1

Gunnar Hjorthaug

Nå har jeg fred med Gud

Av:
Gudmund Hjorthaug, Rev

Mel.: Fryd deg du Kristi brud

Nå har jeg fred med Gud
Nå er jeg Kristi brud.
Selv gjennom strid og trengsel
Gud stiller all min lengsel
Og Himlens arv meg venter
Min brudgom snart meg henter.

Jeg var et Adams barn
Innsnøret i Satans garn
Var under dom og vrede
Men blind i verdens glede
Inntil meg Loven møtte
Og syndene fordømte.

Da leste jeg Guds bud
Da ropte jeg til Gud
Jeg måtte bli rettferdig
Og Himlen ganske verdig
Men Gud mitt verk la øde
Jeg under loven døde.

Nå Gud ei mer er vred
For Jesus i mitt sted
Betalte hva jeg skyldte
Ja loven helt oppfylte
I ham jeg er rettferdig
I ham til Himlen verdig.

Å, sjel som fredløs går
Og strir i trellekår,
For deg og Jesus døde
Utslettet all din brøde
Han innbyr deg i ordet
Kom nå til nådebordet!

(Kvinnen ved brønnen - Fra Dores bildebibel.)

Luthersk ordlista

I all specialverksamhet förekommer ord och uttryck som inte är så lätta utan vidare förstå. Så är det även i evangeliskt kyrkoliv. Därför avser vi att införa en anspråkslös liten luthersk ordlista och i varje nummer välja ut fem bokstäver och under varje bokstav ta upp två eller tre ord och ge en kort förklaring till deras innebörd.

Idag tar vi A, C, H, P och V.

Absolution avlösning, dvs. meddelande av syndernas förlåtelse i skriftermålet.

Alba (latin, vit) prästens vita, fotsida mässkjorta, uppbunden runt midjan med ett band, som kallas cingulum. Till alban hör halslin och stola. Stolan har liturgisk färg.

Ambo läspulpet, kan även användas som (enklare) predikstol.

Calix (latin, bägare) nattvardskalken.

Celebrant den präst som förrättar (celebrerar) mässan.

Cena Domini Herrens måltid, nattvarden. (Oegentlig stavning: coena)

Corporale en duk som läggs på altaret och på vilken man ställer nattvardskärlen och tillreder brödet och vinet.

Halslin den lösa kragen som hör till alban. (Andra namn är amictus och humerale.)

Helgsmål kl 6 om aftonen före en helgdag. Då anses efter kyrklig sed helgen börja.

Hostia annat ord för (konsekrerad) oblat, vanligt hos Luther.

Paten fatet man lägger upp oblaterna på.

Perikop (eg ett uthugget stycke) textavsnitt för ett bestämt tillfälle, t.ex. de olika söndagarnas predikotexter.

Prefation inledningsorden vid nattvardsfirandet: ”Ja, sannerligen är det tillbörligt, rätt och saligt ...” Text och

melodi skiftar under kyrkoåret.

V.D.M. *verbi divini minister*, det gudomliga ordets tjänare, dvs. präst.

Velum stora kalkduken, som höljer kalken på altaret tills nattvarden dukas fram. Den har vanligen liturgisk färg.

Vesper aftongudstjänst, omkring kl 18.

Vigning och **invigning** människor vigs till en tjänst eller ett ämbete, föremål invigs till ett avsett ändamål.

Åke Malander